

7. Лісун Д.В. Педагогічні умови формування професійних герменевтичних умінь майбутнього музиканта-виконавця у фаховій підготовці / Д.В. Лісун // Вісник Запорізького національного університету: Педагогічні науки. – Зб. наук. пр. – №1. – 2010. – С. 75-80.
8. Мелик-Пашаев А.А. Педагогика и искусства и творческие способности / А.А. Мелик-Пашаев. – М. : Знание, 1981. – 96 с.
9. Мильруд Р. П. Современный методический стандарт обучения иностранным языкам в школе / Р. П. Мильруд// Иностранные языки в школе. -1996. - № 1. - С. 5-12.
10. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін) / Г. М. Падалка. - К.: Освіта України, 2008. - 274 с.
11. Педагогическая энциклопедия / [под ред. И. А.Каирова и др.]. – М. : Сов. энциклопедия, 1966. – Т. 1–4. – С.195–210.
12. Симонов В.П. Диагностика личности и профессионального мастерства преподавателя / В.П.Симонов.– М.: Международная педагогическая академия, 1995.- 192 с.
13. Словник іншомовних слів / [за ред. О. С. Мельничука]. – К. : Рад. Енцикл. Літ., 1977. –776 с.
14. Щуркова Н.Е. Лекции о воспитании // Классный руководитель, №9. 2010.
15. Щуркова, Н.Е. Практикум по педагогической технологии / Н. Е. Щуркова. – М. : Пед. общество России, 1998. –56 с.

УДК 378:784.9

Петрикова О. П.

ФОРМУВАННЯ ВОКАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА НА ЗАНЯТТЯХ З ПОСТАНОВКИ ГОЛОСУ

В статье рассматривается проблема формирования вокально-исполнительской компетентности у будущих учителей музыкального искусства на занятиях по постановке голоса. Автор раскрывает сущность понятий: «компетентность», «компетентность будущего учителя музыкального искусства», «вокально-исполнительская компетентность будущего учителя музыкального искусства»; освещает их содержание. Особое внимание уделяется особенностям формирования вокально-исполнительской компетентности студентов на занятиях по постановке голоса.

Ключевые слова: *вокально-исполнительская компетентность, будущие учителя музыкального искусства, занятия по постановке голоса.*

The article explores the issue of formation of a vocal and performing competence of the future music teachers at the voice-training lessons; in particular it focuses on the techniques and skills which help to shape students' vocal and performing competence during the voice-training classes. The author specifies such notions as "competence", "competence of a future music teacher", "vocal and performing competence of a future music teacher".

Keywords: *vocal and performing competence, future music teachers, voice-training lessons.*

Сучасна школа потребує фахівця з ґрунтовними психолого-педагогічними, предметно-спеціальними знаннями, практичними вміннями та навичками, за допомогою яких учитель музичного мистецтва зможе ефективно реалізувати зміст, мету та завдання навчально-виховного процесу. Підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва, компетентного у вокально-виконавській діяльності – першочергове завдання сучасної педагогічної науки.

У науково-методичній літературі проблема формування компетентності у майбутніх вчителів музичного мистецтва розглядалась у різних аспектах, а саме: акцентовано увагу на тлумаченні поняття «компетентність» (В. Безпалько, І. Бех, Л. Буєва, І. Зязюн, І. Єрмакова, І. Лернер, В. Лисовський, О. Овчарук, І. Родигіна, О. Савченко та ін.); висвітлено процес формування професійної компетентності у вчителя музики у сфері середньої та вищої

мистецької освіти (Л. Арчажнікова, О. Дем'янчук, А. Душний, Л. Коваль, А. Козир, Л. Масол, О. Олексюк, Г. Падалка, А. Растрігіна, О. Ростовський, Г. Ципін, В. Черкасов, О. Щолокова та ін.); досліджено особливості формування музично-виконавської компетентності студентів у вокальній, інструментальній, диригентській діяльності (Л. Гусейнова, Л. Дерев'яно, А. Козир, В. Крицький, Т. Пляченко, Н. Швець, О. Щербініна, Т. Юник та ін.).

Однак, проблему підготовки висококваліфікованих кадрів майбутніх вчителів музичного мистецтва, які будуть компетентними у вокально-виконавській діяльності ще недостатньо досліджено як у теоретичному, так і в методичному аспектах, що позначається на виконавській творчості студентів, і на педагогічній діяльності вчителів середніх закладів освіти.

Отже, *метою статті* є теоретичне обґрунтування сутності та змісту вокально-виконавської компетентності у майбутніх вчителів музичного мистецтва та особливостей її формування на заняттях з постановки голосу.

Аналіз теоретичних праць уможливило простежити динаміку визначення поняття «компетентність»: від фіксації якості освоєння результатів змісту навчання через предметні знання, уміння, навички (В. Безпалько, В. Сластьонін, І. Лернер) до виокремлення особистісного її аспекту – формування мотивацій, інтересів, потреб, орієнтацій (І. Бех, В. Радул, Хуторської, В. Ядов), що надалі трансформуються у здатність студента до самоосвіти й самовиявлення (О. Щолокова та ін.).

Компетентнісний підхід, підкреслюють науковці, висуває на перше місце не інформованість студента, а вміння самостійно формувати свої знання й розв'язувати проблеми професійного характеру. За таким підходом навчальна діяльність студента набуває дослідно-перетворювального характеру, являючи собою синтез когнітивного, предметно-практичного й особистісного досвіду.

Компетентність майбутнього вчителя музики науковці визначають як системну, інтегровану якість, що передбачає здатність особистості до усвідомлення музики як явища суспільного життя, засвоєння основних її закономірностей, стилів і жанрів, до оволодіння засобами втілення художніх образів у виконавстві, до застосування музики у художньо-виховній роботі зі школярами. Знати мистецтво в розмаїтті його жанрів і стилів, як підкреслює Г. Падалка, означає «мати великий запас естетичних вражень, великий досвід інтелектуально-емоційного усвідомлення образного змісту творів, володіти різнобарвною палітрою здатності до художніх роздумів і почуттів» [3, 38].

Важливим твердженням науковців є те, що компетентність виводить особистість на універсальний рівень. В інтегрованому вигляді він представляє освітні результати, які досягаються не лише засобами освіти, але й соціальної взаємодії в міжособистісному й культурному контексті. Дослідники наголошують при цьому на важливості розвитку «авторської здатності» особистості, спроможності виступати ініціатором мистецького задуму, реалізовувати його у власній творчій діяльності, бути перформативним – оригінальним і виразним у її презентації.

Інтроефективний пошук, пов'язаний з уточненням поняття музично-виконавської компетентності, аналіз філософської (В. Басін, І. Кон, М. Каган, О. Леонт'єв, В. Мазепа, С. Рубінштейн), психолого-педагогічної (Л. Виготський, О. Костюк, О. Олексюк, Г. Падалка, О. Рудницька, Б. Яворський та ін.) і музикознавчої (Б. Асаф'єв, Г. Гофман, Є. Гуренко, Л. Мазель, К. Мартінсен, М. Медушевський, В. Назайкінський, Г. Нейгауз та ін.) літератури з проблем музичного виконавства та музично-педагогічної діяльності, дали змогу визначити *вокально-виконавську компетентність майбутнього вчителя музики як інтегровану професійно значущу особистісну якість, що виявляється у здатності вчителя музичного мистецтва до художньо-інтерпретаційної творчості у музичній, зокрема вокальній діяльності.*

У процесі фахової підготовки майбутні вчителі музичного мистецтва мають набути певних предметно-практичних компетентностей, а саме:

– здатність до оволодіння значним вокальним репертуаром, до складу якого входять шедеври світової та вітчизняної вокальної музики;

– здатність практично використовувати професійно профільовані знання в галузі методики музичного навчання та виховання;

— здатність здійснювати естетичне виховання школярів засобами вокального мистецтва тощо.

До вокально-виконавських компетентностей можна віднести:

– здатність до використання набутої вокально-виконавської майстерності у педагогічній практиці та виконавсько-просвітницькій діяльності;

– здатність до створення художнього образу вокального твору, відображення його емоційного змісту;

– здатність самостійно добирати, аналізувати та інтерпретувати вокальний твір;

– здатність підбирати та працювати з дитячим вокальним репертуаром;

– здатність розробляти й створювати власні художньо-творчі завдання; оволодівати навичками творчого музикування, ефективними прийомами та методами художньо-проектувальної діяльності;

– здатність визначати інтегративні зв'язки в процесі самостійної художньо-інтерпретаційної діяльності, творчо переосмислювати й адекватно застосовувати їх у самостійній творчості та в процесі сценічного виконання.

Процес вокально-виконавської творчості народжується і здійснюється у надзвичайно складній і довершеній психічній лабораторії, де відбувається переживання й осмислення вражень і почуттів та переклад їх на мову мистецтва. Творчість набуває довершеності завдяки виконавській майстерності особистості, під якою розуміють здатність до глибокого осягнення змісту музики, виявлення власного ставлення до її художніх образів, технічно досконалого та артистичного втілення музичного твору в реальному звучанні та донесення характеру та змісту до слухачів.

Майстерність вчителя музичного мистецтва традиційно вдосконалюється в процесі музично-професійної підготовки. На думку Б. В. Асаф'єва, музикант-педагог має мати синтез виконавської техніки і високої духовної культури.

На заняттях з постановки голосу у ВНЗ мистецького спрямування, велика увага приділяється розвитку умінь та навичок виразного виконання, що сприяє кращому розкриттю та донесенню художнього змісту твору до слухачів. У працях дослідників Г. Гофмана, Б. Гутнікова, К. Мартінсена, Г. Нейгауза надаються обґрунтовані поради і рекомендації з питань оволодіння ритмічною стороною виконання. Так, ритм визначається як пульс «зародження» інтерпретації музики і характеризується як уміння виконавця розпоряджатися звуком у часі.

Своєрідним засобом вираження емоційно-образного відчуття музики виконавця виступають динамічні відтінки і акцентується, що завдяки динаміці звучання єдиний ритмічно-інтонаційний матеріал має різний характер виразності. Динамічні відтінки – надзвичайно важливий компонент художнього образу і вірно віднайдена виконавцем міра гучності та її співвідношення сприяє переконливості, рельєфності, правдивості створеного виконавцем-вокалістом музичного образу. Засобом вираження художнього образу музичного твору є фразування. Саме воно синтезує виражальні засоби – динаміку, агогіку, тембр, штрихи тощо. Викривлення природності фразування завдає шкоди змісту твору, спотворює його. Фразування є завжди індивідуальним, оскільки здійснення всіх цих засобів складає індивідуальну манеру виконавця.

Вокальну освіту студентів на заняттях з постановки голосу бажано розпочинати з формування вокальних умінь та навичок (способи звуковедення, співацьке дихання, атака звуку, дикція, артикуляція) та музичної культури (інтелекту, смаку, творчої активності тощо). Чільне місце на заняттях з постановки голосу належить вокальним вправам та вокалізам, які є необхідною умовою розвитку вокально-технічних навичок, адже без них неможливо досягти високого технічного рівня виконання вокальних творів.

Творення вокально-художніх образів, що спрямовується свідомістю та інтуїцією співака, є напруженою, але завжди хвилюючою діяльністю. Вона має три фази розвитку: від почуттєво-цілісного сприйняття через фазу аналізу до узагальнення. Певна нерозривність цих складових ускладнює процес виховання творчої особистості співака, зокрема,

формування навичок самостійного мислення. Тому самостійна робота студентів має містити виконання творчих завдань (імпровізація, складання власних творів, добір акомпанементу); аналіз-інтерпретацію вокальних творів; підготовку й демонстрацію власних художньо-творчих надбань (виступи на концертах).

Одним з найважливіших засобів художньої виразності у музичному виконавстві є якість звучання голосу. Відповідно роботу над звуком вважаємо першочерговим завданням будь-якого виконавця-вокаліста. Необхідно звертати увагу на формування у співаків-початківців легкого, виразного, дзвінкого, з вираженим «вібрато» вокального звуку.

З огляду на вищевикладене зрозуміло, що в основі вокально-виконавської компетентності вчителя музичного мистецтва лежать і вокально-виконавська майстерність, і уміння та навички виразного виконання музичного твору тощо. Така компетентність характеризується багатоплановістю, різноманітністю, інтегрованістю; передбачає високий ступінь володіння різними видами художньо-інтерпретаційної творчості (вокальною, композиторською, мистецтвом музикування, акомпанування в їхньому тісному взаємозв'язку), а також уміннями спроектувати й розкрити художній образ, створити атмосферу справжнього емпатійно-діалогового спілкування, залучити своїх вихованців до процесу спільної творчості.

Проведена робота не висвітлює всі аспекти проблеми формування вокально-виконавської компетентності у майбутніх вчителів музичного мистецтва на заняттях з постановки голосу. Подальші напрямки досліджень з даної тематики можуть окреслювати питання методики формування вокально-виконавської компетентності у студентів середніх та вищих навчальних закладів мистецького спрямування.

Література

1. Бібік Н. Компетентнісний підхід : рефлексивний аналіз застосування / Н. Бібік // Компетентнісний підхід у сучасній освіті : світовий досвід та українські перспективи (Бібліотека з освітньої політики) / за заг. ред. О. Овчарук. - К. : Вид-во К. І. С., 2004. - С. 47 - 53.
2. Гребнюк Н. Є. Вокально-виконавська творчість [Електронний ресурс] : [автореф. дисертац. по мистецтв.] / Наталія Євгенівна Гребенюк. – Електрон. Дані. – Режим доступу : <http://www.orgsun.com/avtoreferati-dissertatsii/mistetstvo/1/a113.php>
3. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін) / Г. М. Падалка. - К. : Освіта України, 2008. - 274 с.

УДК 378 :784.3

Шаповалова Р. Г.

ФОРМУВАННЯ ВОКАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКИХ НАВИЧОК У МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА НА ПРИКЛАДАХ СУЧАСНОГО РОМАНСУ

В статті проаналізовані питання формування вокально-виконавських навичок у майбутніх учителів музичного мистецтва на прикладах сучасного романсу. Визначено сутність наукового поняття «вокально-виконавські навички» у майбутніх учителів музичного мистецтва; вивчені жанрово-стильові особливості сучасного естрадного романсу. Автор розглянув специфіку вокального навчання студентів на прикладах сучасного естрадного романсу, запропонував основні прийоми виразного вокального виконання романсової лірики.

Ключевые слова: вокально-виконавские навыки, будущие учителя музыкального искусства, современный романс.

This article studies peculiarities of formation of vocal performance skills of the future music teachers using modern romance as an example. It specifies the notion of vocal performance skills of the future music teachers and describes genre peculiarities of modern pop romance songs. The author explored the techniques and skills which help to shape students' vocal performance skills